

Križ nam govori

V. Z.

Iste sile, ki so na Veliki petek kli-cale v Jeruzalemu: Križaj ga, križaj ga! iste sile so povzročile sedanje gorje. Ker ni Kristus ustanovil posvetnega kraljestva, zato so ga križali in prav zato še danes judovski materijalizem strelja naše poštene slovenske može in fante.

Sliši se vprašanje, kako more dobri Bog dopustiti, da se ljudje, ki so člani velike družine narodov v Evropi, tako strahotno med seboj pobijajo? Ta misel se nam vzbuja, ko gledamo na sedanjo vojno, ki se vodi z vsemi uničujočimi sredstvi tehničnih pripomočkov. Včasih delamo krive diplomate, češ da so oni povzročitelji tega strašnega gorja, ki je prišlo nad brezštevilne družine in narode. Toda, če smo odkritosrčni, moramo priznati, da ni Bog odgovoren za gorje sedanjih dni, temveč narodi Evrope sami. Že skozi pet in dvajset let opazujemo, kako nespametno se med seboj mesarijo narodi, ki stoje na tako visoki stopnji omike. Kaj smo vse doživeli za časa zadnje svetovne vojne od 1914. do 1918. leta! Kako nečloveško je morila skozi dvajset let boljševiška vlada v Rusiji. Kakšne strahote so se dogajale v državljanski vojni na Španskem! Kaj se godi v sedanji vojni, ko toliko in toliko mornarjev izgine s podmornicami na dnu morja, kjer so živi mrličji in umirajo, ne da bi se kdo spomnil njihove grozovite smrti! Kakšno morje trpljenja se je zgrnilo nad našo domovino po komunističnih zločinih! Ali se nam ne zdi, da so na delu najhujše pek-lenske sile. Zato pa tudi ni vzrok tega gorja peščica diplomatov, temveč narodi Evrope sami. Že pred sto leti so ti narodi nastopili napačno pot. Kakor je

v Stari zavezi Bog vedno prepustil izvoljeno ljudstvo sovražniku, kadar je ljudstvo Njega zapustilo, tako je sedaj tudi Bog dopustil, da je zavladała tema, ker so ti narodi v napuhu preslišali božji klic in so nastopili pot, katero so jim pokazali židovski boljševiki. Narodi Evrope so prišli v puščavo, kamor ne sega več božja oblast, zato se pa vse pek-lenske sile prosto gibljejo in izživ-ljajo v medsebojnem uničevanju.

Pred stoletji se je že začela usode-polna pot zmote in blodnje. Takrat so narodi Evrope obrnili hrbet svojemu Bogu in sledili klicu svobode in brat-stva. V srednjem veku so bili vsi stanovi, so bila vsa gospodarska podjetja, obrt in trgovina prepletene z nitjo vere. Nad vsemi je bedela misel na Boga in na onostransko življenje. Slika tedanjega sveta je bila ožarjena z lučjo ono-stranskega življenja, središče vsega je bil Bog, to sonce življenja. Na to pa je poskušalo neko duhovno gibanje pod vodstvom židov urediti svet na nov način, in sicer brez Boga in brez onostranskega življenja; Boga naj bi nadomestil človek, onostransko življenje pa raj na zemlji. Cilj tega gibanja je bil, omogočiti človeku, da razvije vse sile in moči, da pride do oblasti in do uživanja na tem svetu, bodisi na pošten ali nepošten način. Človek naj bo sedaj prost vseh vezi, prost naj bo božjih zapovedi, prost naj bo božjih postav. Hipno se je zdelo človeštvu, da je rešeno verig in ječe, toda v tem trenutku je zapustil človeka zemeljski raj. Nek učenjak je zapisal takrat besede: Sedaj šele je življenje vredno življenja. Bog, ki je počelo življenja, je bil na ta način vržen s prestola, človek je postal središče vsega,

postal je tako rekoč sonce veseljstva. Bog se je moral umakniti na obrežje. Kajti božji red se samo toliko trpi, kolikor ne krši človeškega reda. Machiavelli piše: Politika je neomejena vladarica v kraljestvu človeških moči in stremljenj. Kar ji gladi pot, je dobro, kar ji pot zadržuje, se mora odstraniti.

To pot zmote, ki so jo nastopili narodi Evrope v tako imenovani prosvetljeni dobi, so nadaljevali tudi v 19. stoletju. Svobodnjaška doba 19. stoletja je zahtevala neomejeno prostost posameznega človeka, zato je zametavala vsako oblast v veri in znanosti. V imenu svobode se je katoliška cerkev izganjala iz šole, iz zakona in iz javnega življenja. Vsi izumi zadnjih desetletij so povzročili, da je človek postal še bolj ošaben in samozavesten. Veruje samo v to, kar odkrije ostrina človeškega duha. Vera se takemu človeku zdi kot stara šara, ki je še ostala iz nekdanjih časov. Vera je privatna zadeva, zato se trpi samo še v cerkvi in med štirimi stenami v domači sobi. V javnosti nima nobene besede več.

Človek verjame le svojemu sluhu. Verjame na svojo vsemogočnost. Vse sile narave naj bodo njemu podložne, zato sanja, da pripravlja človeku raj na zemlji, razmere, v katerih se bo človek najbolj srečnega počutil. V resnici je človek veliko dosegel. Prideluje in izdeluje vse, česar koli si poželi. Vsak otrok lahko zavrti gumb na radijskem aparatu, pa poslušá zbrana predavanja in glasbo. Celó omrežje šol in učiteljev je skrbelo za duhovno hrano, dobro je delovala uprava in javna varnost. Vsaka bolezen je imela svojega zdravnika in svojo bolnišnico. Razna zavarovanja so nas varovala pred ognjem, vodo in točo. Bog je bil pahnjen s prestola. Ljudje so postali nezadovoljni kakor nikdar prej. Manjkalo jim je miru in duševne utehe. Javne dobrodelne naprave so skrbele za vse in so bile na razpolago vsem, toda število revežev in siromakov pa je kaj hitro rastlo. Človek je zapustil vire življenja, zato ga čaka smrt. Sodobni modroslovec trdi: človek v današnjih dneh je v največjih skrbih in stiskah za svoj obstoj. Človek prihaja iz noči svojega

rojstva in gre skozi temno noč, ki ga objame po smrti.

Popolnoma svojo pot je v zadnjih stoletjih hodilo gospodarstvo. Tudi to se je oprostilo božje postave. Brez zakonov se je razvijala obrt, zato tudi ne gleda, ali bo človek živel ali pa od lakote poginil. Ako borze zahtevajo, se morajo cela skladišča zlate pšenice sežgati, čeprav stradajo ljudje. Človek v tovarni ni več mojster svojega dela, temveč le del stroja. Tovarne odtrgajo človeka iz zdrave zemlje in ga presade v pusta mesta. On postane v tovarni samo član podjetja pod to in to številko. Strogo nadzorstvo drži maso skupaj. Človek je ostal osamljen, čisto osamljen na cesti. Ošabno je ljudstvo zapustilo Boga, da bi si tukaj na zemlji zgradilo paradiž za lastno močjo. To ljudstvo pa je bilo potegnjeno v globočine največje revščine, kjer čaka na razvalinah vojne le še na smrt.

Le eno je sredstvo, ki more rešiti narode Evrope popolnega pogina: vrniti se je treba k skrivnosti velikega petka ter prisluhniiti njegovi skrivnosti. Ker so se narodi tako visoko dvignili nad Boga, zato pa morajo sedaj pasti na kolena pred križem, s katerega slišimo besede: moje kraljestvo ni od tega sveta. Zato naj se narodi Evrope vrnejo domov, vrnejo se k Bogu Očetu! Zgradili so si kulturne palače v bajni krasoti, tóda tej palači manjka temeljnega kamnika deset božjih zapovedi. Sodobna omika Evrope in sveta je zgrajena na pesku, zato se bo zgodilo, kar je napovedal Kristus: postala bo velika razvalina. Narodi Evrope, zapustite pot zmote, položite vse življenje, vse delo in nehanje, vse javne naprave, obrate na božjo postavo! Postavite zopet križ in evangelij v parlamente, v ministrstva, v zbornice delavskih, obrtnih in trgovskih zvez. Le Kristus more rešiti Evropo pred poginom. Le potem moremo upati, da se bo Evropa spametovala, le potem bodo narodi vzhoda in zapada slišali klic vpijočega v puščavi. Vi, narodi Evrope, ustavite se, kjer ste na poti zmote, prinesite božjo postavo zopet nazaj v vsako hišo, v delavnice, v tovarne, v vse javno življenje. Vrnite se nazaj k Bogu!

Slovenska Kosovska devojka

Med drugimi je govoril zadnje dni v radiu tudi ravnatelj Narodnega muzeja dr. Josip Mal v okviru Zimske pomoči. Zanimiv je zgodovinski dogodek, ki tako lepo osvetljuje ljubezen do bližnjega, katera tiči v slovenski ženi:

Divje hunske tolpe šibe božje kralja Atila so v pred-slovenski dobi pustošile in vihrale skozi naše kraje, prav tako so se s severa valile tod za časa preseljevanja narodov premnoga ljudstva, željna prebivališč na bogatem, toplem in sočnem jugu. Ko so te kraje posedli Slovenci, so bili na potu Obrom pri njihovih roparskih pohodih na jug in zapad.

V krvavih spopadih, ki jih brez dvoma ni bilo malo, je marsikaka družina prišla ob svojega rednika, marsikomu je bil uničen njegov dom in premnogi je moral zapustiti svojo rodno grudo in iskati zavetja in opore pri svojih sonarodnjakih; med prvimi nalogami je bila zlasti tudi skrb za vojne pohabljenice in ranjence. Saj je gon po ohranitvi osebe in plemena prirojen vsakemu ljudstvu. Tej negi so se naravno posvečale predvsem ženske.

Tako slovensko, v zgodovinskih virih izpričano kosovsko devojko srečamo že v sedmem stoletju. Njeno samaritansko delo je treba še prav posebno visoko oceniti, ker je dobrote njenega usmiljenja bil deležen tujec, celo pripadnik naroda, s katerim so se Slovenci večkrat merili na bojnih poljanah. Bil je to Lopichis, praded langobardskega zgodopisca Pavla Dijakona. Ta je na svojem pobegu iz obsrkega ujetništva zašel v slovenske gore. Vsega izčrpanega in onemoglega je tam našla stara slovenska ženica: oblekla ga je, nasitila, dala mu še brašna za na pot ter mu pokazala še bližnjico v njegovo italijansko domačijo.

Ta poganska Slovenka bodi za prazvor tem bolj njenim potomcem, ki mora zanje veljati krščansko načelo, da pri izkazovanju dobrote in miloščine naj desnica ne ve, kaj da levica. Izredna sila in izredne potrebe zahtevajo tudi v časih, ki jih preživljamo mi, izredne ukrepe.

Naša domovina je bila sicer obvarovana pred težo pravih vojnih dogodkov, toda komunistična prizadevanja in stremjenja so zanesla na naše slovensko ozemlje razmere, ki se prav nič ne razlikujejo od pravega vojnega razdejanja. Požgane vasi in mesta, razdejani in izropani domovi, opustošena polja, posekani gozdovi, razrušena prometna sredstva, vse to še danes spreminja dosedanje obličje slovenske zemlje. Uničeni so stari častitljivi gradovi; čeprav segajo nazaj v fevdalno dobo, nam niso mogli biti več nevarni — nasprotno, budili so v nas ponosno zavest, da so se naši očetje kljub vsemu otresli žuleče graščinske podložnosti. Z gradovi smo izgubili toliko lepih spomenikov stavbarske umetnosti, z njimi je šla po zlu obnem kopa zgodovinskih, arhivalnih in umetnostnih zakladov. Le-ti so pričali o visoki kulturi naše domovine, ki so jo postavljali v isto vrsto z najnaprednejšimi deželami Evrope.

Nešteto starih kmečkih hiš z vsem že itak redkim etnografskim inventarjem je prešlo v dim in pepel, značilna ljudska arhitektura in ornamentika je izgubila s tem svoje redke priče, kar je pri usihajoči domači obrtnosti še tem usodnejše.

Z vrhov naših gričev in gora so izginile premnoge ljubke bele slovenske cerkvice, ki jih je rajni dr. Krek imenoval božji pečat slovenske zemlje in ki so resnična značilnost naših krajev, kakršne pri naših sosedih ne najdemo. Saj je ta posebnost utemeljena še v predkrščanskem običaju, ko so se Slovenci na vrhovih gora čutili bližje samim nebesom, ki so jih tam najprej oblila s svojimi sončnimi žarki. S cerkvami vred so bili uničeni neprecenljivi spomeniki plastične in slikarske umetnosti, ki so pričevali o naši kulturni enakovrednosti z drugimi večjimi narodi.

Vse to pustošenje inventarja slovenske narodne kulture se je vršilo v čudovitem prividu, da se more tudi mali slovenski narod udeležiti borbe dveh ideoloških svetov, ne upoštevajoč, da bo

v boljševiskih zmedah sam zmlet in strt kot drobno zrnce med orjaškimi mlin-skimi kamni.

Uničene pa niso le materialne in estet-ske dobrine, narod mora obžalovati tudi na tisoče žrtev, ki jih krijejo grobovi širom po domovini. Naša častna dolžnost je, da skrbimo za njihove svorce, za vdove, sirote in brezdomne begunce. Ne le goli čut človekoljubja, marveč tudi v

nas samih bivajoči nagon po samo-obrambi in po samoohranitvi naše bit-nosti nam nalaga obveznost, da po-magamo po svojih najboljših močeh, da ne izhira v revščini ta generacija, ker bi bodoča ne našla v njej prave in dovolj trdne kontinuitet, in bi tako za svojo samobitnost ne mogla zajemati dovolj pristnih sokov in zdravih tradicij pre-teklosti.

Društveni obzornik

Prosvetni dom v Novem mestu

Prva otvoritvena prireditelja je bila žalna komemoracija za novomeškimi padlimi žrtvami komunizma. V nede-ljo popoldne se je obširna dvorana Prosvetnega doma zopet napolnila do zadnjega kotička. Ravnatelj Dolenc je imel skioptično predavanje o štirih let-nih časih na deželi. V uvodu je poudar-jal pomen kmečkega stanu in omenil, kako je tudi sam med prejšnjo svetovno vojno kmetoval. Številne barvane slike so pojasnjevale kmečko delo v štirih let-nih časih. Predavatelj je v skoro eno-urnem predavanju orisal lepoto kmeč-kega stanu, ki je steber vsake države. V upanju, da bo naša zemlja obdelana kot prejšnja leta tudi letos, je končal svoje predavanje. Omenjeno bodi, da se je predavanja udeležilo zelo veliko be-guncev z dežele. — V nedeljo 12. marca je bila v Prosvetnem domu prva domo-branska akademija.

Vzoren katoliški dom

Župnija sv. Blaža v Zagrebu je kljub vojnemu času dogradila vzoren mode-ren Katoliški dom za svojo župnijo, ki naj bi bil zgled tudi našim mestnim žup-nijam. Dom bo služil prosvetnim, ver-skim in karitativnim namenom, zato ima tudi tri oddelke.

V prvem nadstropju je nameščen pro-svetni oddelek, kateri razpolaga s tremi dvoranami. Tu bo knjižnica, predaval-nica in dvorana, kjer se bodo kovala načela katoliške akcije.

V pritličju je prostor za karitativne organizacije. Tu stoji večja obednica,

namenjena revežem in sirotam, kuhinja in zdravniška soba za pregled siroma-kov. Ljudsko kuhinjo bodo vodile ča-stite sestre.

V domu je tudi moderno urejena kinodvorana, ki nosi ime: »Prosvijeta«. Dvorana je dolga 30 m, široka pa 13 m, razpolaga s preko 300 sedeži. Kino bo obratoval vsak dan. V tem kinu se bodo predvajali le oni filmi, katere odobri posebna cenzurna komisija, določena od cerkvene oblasti. Vse te prostore, ki bodo služili namenom krščanske pro-svete in kulture ter katoliški izobrazbi srca, je blagoslovil sam zagrebški nad-skof dr. Stepinac.

Stanko Lapuh: Črni svatje

V Slovenčevi knjižnici je izšla knjiga iz živalskega in lovskega sveta »Črni svatje«, ki jo je napisal prirodoslovec prof. **Stanko Lapuh**. Tako je tudi Lapuh stopil v vrste slovenskih lovskih, oziroma še boljše — naravoslovskih pisateljev, ki imajo že svojo lepo tradicijo od Erjavca in Tavčarja (V Zali) preko Pengova do sodobnih lovskih pisateljev kakor so Bevk, Lokar, Herfort in seveda najboljša med njimi Finžgar (Na petelina) in Jalen, ki je na osnovi lova zasnoval svoje največje povesti »Trop brez zvonca«, »Ovčarja Marka« in tudi »Bobre«. Lapuh hodi nekako vmesno pot med pisa-teljem lovskih zgodb, in pisateljem žival-skih personificiranih storijs. Ni ne Erja-vec ne Pengov ne Jalen: to se pravi: ne opisuje v leposlovni obliki naravoslovske vednosti, ne personificira samo živalskih podob z namenom, da bi podučeval, in ne piše povesti s človeškimi osebami, kate-rim bi samo za ozadje in zvezo služilo živ-ljenje narave, temveč je vsakega nekaj. Lovec in leposlovec!

Slovenska mladinska igra

Martin Jevnikar — Nadaljevanje

Knjižne izdaje

1. Marica Gregoričeva: Otroški oder. Igrice za mladino otroških vrtcev in ljudske šole Lj. 1910. — Knjiga obsega dvanajst mladinskih iger, deloma izvornih, deloma prevodov in ponatisov. Da moremo spoznati njeno vrednost, si jih moramo ogledati po vrsti. I. Darežljivi otroci. Prizor je ponatis iz Zvončka 1909 (prim. Prosvetni oder 1943, str. 38). — II. Bratovska ljubezen. Igrica v enem dejanju. Je prevod iz italijanske, čeprav tega ne omenja, le da je nekoliko zmešala vloge in vpeljala teto. Igro je prevedla že Leopoldina Kersnik-Rottova v Vrtcu 1893 pod naslovom: Cvetlična posoda ali bratovska ljubezen (prim. Prosv. oder 1943, str. 14). — III. Zapeljivec. Igrica v enem dejanju. Janko pregovori Jožka, da gresta krast sosedova jabolka. Zaloti ju gozdni čuvaj. Janko zbeži, Jožek pa se skriva. Ko sliši lastnico, da ima bolnega moža in lačne otroke, pade pred njo na kolena in jo prosi odpuščanja. Čuvaj ujame Janka, a na Jožkovo prošnjo tudi njemu odpusti. — Prizorček je preprost in malo dramatski. Otroka sta neživljenjska, posebno Jožek. V malem bi ju mogli imenovati pridnega Janezka in hudobnega Mihca. — IV. Snegulčica. Igrica v dveh dejanjih. Motiv nemški. Dramatizacija znane Grimmove pravljice do tam, ko ostane Snegulčica pri pritlikavcih. Dramatizacija je slaba, okorna. Tudi bi bila morala dramaturgirati celo pravljico, ker sedaj ne zadovoljuje, ker nima pravega konca. — V. Kaznovani šaljivec. Igrica v enem dejanju. Je spet ponatis iz Zvončka 1909 (Prosv. oder 1943, str. 33). — VI. Lepota slepi. Igrokaz v dveh dejanjih. To sploh ni igra, ampak navaden razgovor o deklah, pri čemer na koncu ugotove, da »če hočemo imeti poštenjaka, ni treba, da iščemo ravno lep obraz«. Kako je ta stvar zašla med otroške igre, je nerazumljivo. — VII. Jagode. Igrica v enem dejanju. Motiv italijanski. Igrica je skoraj dobeseden prevod igre Kristofa Schmidta: Die Erdbeeren. Kako to, da je napisala Gregoričeva italijanski motiv, se ne ve. Mogoče je imela italijanski prevod. Igro je prevedel že Matija Majar 1859. leta (prim. Prosv. oder 1942, str. 44 in 1943, str. 10). — VIII. Čista vest. Igrica v enem dejanju. Branjeveke prodajajo na trgu. Ker Tona rada zadremlje, vzame k sebi siromašno deklico, da sedi za njeno stojnico. Ko se deklica nekoliko odstrani, ukrade nek deček venec fig. Tona obdolži tatvine deklico in jo tepe. Ko deček za grmom to vidi, prizna svoj greh, vrne fige; Tona ga pouči in oba obdari. — Stvar je slaba in

dolgovezna, brez vsake vrednosti. — IX. Pepelka. Igrica v štirih kratkih dejanjih. Motiv nemški. Dramatizacija znane nemške pravljice. Dramatizacija je preprosta, jasna in kratka. Iz pravljice so povzeli le glavni dogodki. — X. Lažnjiva Milena. Igra v dveh dejanjih. Izšla je že v Zvončku 1910. leta pod naslovom Lažnjiva Danica (Prosvetni oder 1943, str. 34). — XI. Človeški poklic. Igra v štirih dejanjih. Motiv italijanski. Igra je najbrž prevod, ker vse okolje ni domače. Je bolj dolg razgovor o poklicu kakor igra. Tudi če bi bila igra, ni mladinska, ker ni ne snovno ne idejno primerna za mladino. — XII. Jankovo življenje. Igra v treh dejanjih. I. dej.: Baronica ima god. Nima otrok, zato ji odkupi mož siromašnega Janka. Komaj dobi Janka, prinese sosedu še siroto Milana; tudi tega posinovita. II. dej.: V samostanski šoli. Janko je najslabši in najhujšobnejši učenec, Milan najboljši. III. dej.: Janko ukrade baronu dragulj, baronci pa biserno ovratnico. Baron dolži sprva služabnike, a Janko Milanu vse sam prizna. Baron pogovor sliši. Pride komisar in Janka uklene, ker je poglavar ponarejevalcev denarja. Baron razkrije Jankov rod in ga razdedini. — Same besede brez življenja! Vsako stvar razpravlja na dolgo in široko, če je še tako nepomembna. Ni prave dramatske zgradbe; to so tri slike iz Jankovega življenja, ni pa vmesnih dogodkov, ki bi pojasnili Jankov duševni razvoj. Janko je tipični hudobni Mihca, nasprotno je Milan pridni Janezek. Baron in baronica sta že znana dobrotnika. Tudi obdelava je starinska, prepletena z romantiko (kupovanje otrok, princezinja sprašuje v šoli Janka in ga ošteva itd.).

Knjiga ni prinesla mnogo pozitivnega, čeprav pravi avtorica, »da se je večina teh iger že vprizorila na domačem odru v škednju in v tržaškem Narodnem domu, in sicer brez težav in z gladkim uspehom«. Igram manjka življenja, krvi in pravega dramatskega prijema. Po večini so same besede, a še te previsoke za otroško miselnost. Povsod je tendenčna. Obdelava je starinska, osebe umetno prikrnjene v dobre in slabe, nekake pridne Janezke in hudobne Mihce. Razpleti so prisiljeni in nenaravni. Knjiga ni čisto izvorna. Danes je zanimiva samo še kot zgodovinski dokument in odkriva več pridnosti in dobre volje kot prave dramatske nadarjenosti.

2. Josip Ribičič - Ivan Vouk: Šest mladinskih iger. Mladinska knjižnica Prosvete. I. zv. Natisnila tiskarna Edinost. Trst 1922. — I. Josip Ribičič: Vražje. Vesela igra v treh dejanjih. Jožek je občinski revež. Pri skopi Jeri je moral stradati, zato ji jo s Pavliho zagodeta. S

pomočjo »Črnih bukev« ugotovita, da je za vasjo zaklad. Vsak bo dobil toliko loncev zlata, kolikor gold da. Seveda se tudi Jera polakomni prilike. Ko gredo po zaklad, Jožka »požre«. Kmalu se vrne in pove, da je bil v peklju in videl pripravljen kotel za Jero. Jera takoj sklene, da se bo poboljšala. Jožka vzame za svojega, da bo mollil zanjo. — Igra je sestavljena iz narodnih vraz. Preprosta je, lepa in poučna, da otroci lahko vidijo, kako je s to stvarjo. Ljudje so silno lahkoverni in to njihovo slabost izrabi Pavliha in jim pobere denar. Jožek je od vseh še najbolj prebrisan in dobro izplača Jero za njeno skopost. Konec je preveč starinski. — II. Josip Ribičič: Škrat. Vesela igra v dveh dejanjih. Glasbene točke ugalsbil: Ivan Grbec. — I. dej.: Škratje pridejo vsako noč k neke-mu krojaču ter šivajo, likajo in skačejo, dokler ne zbude gospodarja. Nekoč enega ujame in ga noče spustiti. Zato pokliče ta svojega kralja, ki pristane, da bo ostal škrat za vajenca. II. dej.: Škratje obiščejo tovariša. Ta pokliče kralja in se mu pritožuje, kako ga mojster pretapa. Kralj ukaže natlačiti v škratovo obleko cunj, nato posade umetnega škrate v kot in mu dajo delo v roke. Pokličejo mojstra in se zmenijo, da bodo zamenjali lenega vajenca. Ostal bo najpridnejši. Začno delati; najpridneje sloni med delom umetni škrat. Tega si krojač izbere, ostali se smejejo in zbeže, krojač pa je hud, ko vidi prevaro. — Igra je živahna, burke brez globljega smisla. Humor je zelo poceni, močan je le zadnji prizor, vse drugo je precej prisiljeno, umetno in gostobesedno. — III. Josip Ribičič: Čudodelna srajca. Igra v enem dejanju. Glasbene točke ugalsbil Ivan Grbec. To je dramatizacija znane pravljice o bolnem kalifu, katerega bi ozdravila samo srajca najsrečnejšega človeka. Po dolgem iskanju najdejo takega človeka, a nima srajce. Igra je zelo živahna, jasna in preprosta. Lepo je zgrajena, močna, primerna za mladinske odre. — IV. Josip Ribičič: Mladjé. Slika v enem dejanju. V šoli pred poukom. Učenke se prerekajo. Nekatere se uče, druge si izmišljajo izgovore, zakaj ne znajo. Neka učenka prinese oslička, ki ga je zgubil učitelj. Postavimo ga na mizo. Ko pride učitelj, pravi žalosten, da mu je umrl sinček. — Slika je lepa, živahna. Učenke so naravne in dobro zadete. Malo čuden je konec in naslov, ki naj pomeni mladino. — V. Josip Ribičič: Pri svetem Petru. Slika v enem dejanju. Sv. Peter se pritožuje sv. Pavlu, da ljudje nič več ne prihajajo v nebesa. Hudobni so. Tudi sveti Miklavž prinese polovico darov nazaj. Pride otrok-dušica. Silno je radoveden in venomer sprašuje sv. Petra: zakaj, zakaj... Slika je dobra Miklavževka, lepa in nazorna. — VI. Trije snubci. Vesela igra v treh slikah. Po Milčinskem priredil

Ivan Vouk. Bili so trije bratje. Treba bi jim bilo gospodinjé. Odločili so se za špelo, leno in jezično dekleté. Ta pravi, da bo vzela tistega, ki jo bo pripravil do tega, da bo rekla: lažeš. Starejša nista uspela, mlajši pa jo je ugnal, a je ni maral, ampak je smeje se odšel svojo pot. — Dramatizacija je dobra in zanimiva, le da je za odrasle.

Knjiga je v primeri z Gregoričovo veliko boljša. Osnovna nota je vesela, živahna, kakršna je pač otroška duša. Nastopajoči otroci so vzeti iz vsakdanjega življenja, niso brez potrebe idealizirani in pristrženi po pisateljevi samovolji, ampak so takšni, kakršni so, z vrlinami in napakami. Zgradba je jasna in preprosta, dialog kratek in naraven. Tri igre so namenjene nekoliko odraslejši mladini (Vraže, Čudodelna srajca, Trije snubci).

Leta 1923 je začelo izdajati Pov. UJU v Ljubljani mladinske igre v zbirki Šolski oder. Izšli so samo trije zvezki. Prvi zvezek prinaša dve igri:

3. Josip Korban: Povodni mož... Igrica za mladino v treh dejanjih. V Lj. 1923. I. dej.: Janka spelje hudobni Matevžek od učenja na ribnik. Jankova mati se dogovori z veseljakom Mihcem, da se bo preoblekel v povodnega moža in otroke prestrašil. II. dej.: Križnar čaka otroke, da bi jih pretepel, ker hodijo po travi okrog ribnika. Kmalu pritečeta Janko in Matevžek vsa preplašena pred povodnim možem. Križnar ju hoče namahati, Janko mu uide, Matevžku pa odpusti, ker vidi, da še ni čisto pokvarjen. Obljubi mu, da bo govoril z županom, Jankovim očetom, da ga ne pošlje v poboljševalnico. III. dej.: Janko priteče domov in se splazi v sobo. Mati in sestra ga zbadata, če je bolan, ker mu je tako vroče. Pismonoša prinese pismo, da je Matevžek sprejet v poboljševalnico. Janko gre ponj. Matevžek pride z materjo in prosi milosti. Pove, da je uro ukradel Janko. Župan je hud in grozi, da bo Janka poslal v poboljševalnico. — Igra je dobra, lepo zgrajena, raste in pada, pogovori so duhoviti in jedrati. Matevžek je tip vasknega poredneža. Mati vdova ga ne more krotiti, zato je pri vsaki nerodnosti udeležen. Kar koli se zgodi, vsega je kriv, pa če je zraven ali ne. V srcu pa ni hudoben, saj jemlje tudi Jankove hudobije nase. Ko ga lahko miselnost pretrese, se hitro poboljša. Slabši je Janko, bolj potuhnjen. Ker je županov sin, mu ne morejo do živega. Tudi pokvarjen je. Matevžku privoščijo poboljševalnico in ne najde nobene besede v njegovo opravičilo. Zato ga doleti kazen. Župan je strog, a pravičen; Matevžku poplača, sina kaznuje. Dejanje je preprosto, a se razvija zanimivo in logično. Igra spada med boljše slovenske mladinske igre.

Drugi del knjige obsega Božična pravljica. Otroška igra v treh slikah. Po nemščini priredil Fr. L. Franc in Anica, otroka siromašne vdove, pišeta Jezušku

za božična darila. Božični angel najde bogatega moža, ki jima kupi zaželenih stvari. — Igrica je slaba, taka, kakršnih je cel kup slovenskih izvornih Miklavževk. Zato bi bila prav lahko izostala, ker ne prinaša nič novega, nič takega, da bi se pri njej mogli učiti naši dramatik. Tudi je božični mož tuja postava naši miselnosti.

4. V drugem zvezku ima Ernest Tiran: Čudežne gosli. Pripovedka s plesom in petjem v 3 dejanjih. Lj. 1924. I. dej.: Pred Pavletovo hišo puste ponoči vile čudežne gosli. Zjutraj hoče nasekati Pavle drv za mater. Odkar je umrl oče, je mati žalostna. Jernačev boter jih bo pogнал iz koč, ako ne plačajo najemnine. Najde gosli in odide po svetu, da prinese materi zlate sreče. II. dej.: Na kraljevem dvoru. S čudežnimi gosli ozdravi začarano kraljično. Začarala jo je ministrova žena, da bi se polastila njenega nakita. Kralj hoče napraviti Pavleta za ministra, a ta hoče domov, ker je mati gotovo v skrbeh zanj. Dajo mu mošnjo cekinov, novo obleko, čevlje in imenitno kosilo. Nato se poslovijo. III. dej.: Mater skrbi, kje je Pavle. Jernač jih že hoče pometati ven, ko se vrne Pavle, plača dolg in kupi hišico. Ponoči odnesejo vile spet gosli. — Igra je v realistični okvir postavljena pravljica (ne pripovedka, kakor stoji v podnaslovu!). Če izvzamemo v prvem in tretjem dejanju ples in petje vil, kar ni nujno povezano z igro, saj bi gosli lahko prinesla ena sama vila ali kako drugo bitje in jih prav tako tudi odnesla. vse seveda neopazno, sta ti dve dejanji čisto realistični. Imamo staro torišče slovenske mladinske povesti in igre: siromašno vdovo s pridnem sinkom, ta bi rad materi na vsak način pomagal. Siromaštvo jih tare, hudi gospodar grozi, da jih bo pometal iz koč, ako ne plačajo najemnine. Pavle doživi nepričakovano v življenju uspeh, obogati, poplača dolgove, kupi hišico in začenja se veselo življenje. Vse te spremembe napravijo čudežne gosli v drugem dejanju. Tu nastopajo znani pravljčni motivi: kralj z začarano kraljično, hudobna čarovnica-ministrica, čudežno ozdravljenje, bogato plačilo, moč gosli, da mora vsakdo plesati, dokler gosli igrajo itd. Če bi se to dejanje godilo samo v sanjah ali

v Pavletovi domišljiji, bi bilo v redu, da pa je pravljica prikazana na realističen način, je tudi v mladinski igri pogrešno. Kako drugače je rešil pravljčno snov Maeterlinck (Modra ptica) ali Golia (Petrčkove poslednje sanje)! Iz te osnovne zmote izvirajo vse napake. Kakor je že iz prejšnjega razvidno, ne prinaša igra nič novega, tudi obdelava je starinska.

Knjigi je dodan ponatis: Anton Medved: Ali vino ali vodo? Četvergovor zdržnika, pivca, pijanca in njegove žene. Stvar ni mladinska.

5. Tretji zvezek prinaša: Dr. Ivan Lah: Miklavž prihaja. Trije prizori. Lj. 1924. I. priz.: Deček in deklica gresta Miklavžu naproti. V gozdu zaspita; Miklavž jo zbudi, posvari in obdaruje, nato napravi dolgo rodoljubno pridigo. — Motiv je star, obdelava starinska in nemogoča. Kar sredi gozda začne Miklavž pridigati. Pridiga je jako rodoljubna in kaj malo primerna za otroke, ki poslušajo samo na pol in komaj čakajo darov. — II. priz.: Dva angela gledata iz nebes otroke neke ženske gimnazije (Liceja) in zapisujeta njihove napake od razreda do razreda. Preden odide Miklavž na zemljo, mu naprti pisatelj še rodoljuben prizor. — Prizor je po tendenci podoben prejšnjemu. Prvi del je izrazito dijaški, za dijakinje, drugih ne bo zanimal. Drugi del je prisiljeno pritaknjen, je neorganski in nepričakovan. Miklavževa pridiga je ponesrečena nacionalistična agitacija. — III. prizor je zelo podoben drugemu, idejno in oblikovno. Pisatelj sam pravi, da sta bili zadnji dve igri napisani za ženski šolski zavod, zato nastopajo po večini deklice in se o njih govori.

Knjiga je priložnostna, pobarvana s prisiljeno rodoljubno in narodnosposbudno tendenco. Da je ta tendenca neorganska, se vidi iz tega, ker je zelo prisiljeno in nerodno pritaknjena. Nikjer ne zraste iz igre same, ampak jo pisatelj hoté in vidno pritakne. Knjiga ni prinesla nič novega, pozitivnega. Razen tega sta zadnja prizora namenjena samo določeni šoli, za ostale skoraj neuporabna. Prva dva prizora sta napisana v verzih, zadnji v prozi. (Nadaljevanje prihodnjic.)

Nekaj o dramatizaciji

(Konec)

Na odru je življenje v zaporedni urejenosti, pa naj se sintetično ali analitično razvija, v knjigi je domišljija prosta in se giblje kakor hoče. Še večje nasprotje se pokaže med knjižnim in odrskim delom pri nekaterih dramatizacijah zadnjih let; naj navedem samo primer: Quo vadis? Res imaš tu sintetično osrednjo zgodbo, dva svetova, rimski in krščanski, njun ostrí

boj in zmago. Če bi hotel podati nekdo v dveh abstraktnih likih ta spopad, bi dobil mojstrsko a mrtvo podobo drame. V delu pa imata oba svetova tolikšno množico akterjev, ki žive v svojih individualnih podobah v času in kraju, da jih ne more zajeti nobeno odrsko delo, komaj film. Zato je nujno, da taka dramatizacija ne uspe. Imamo pisatelje, ki sami dramatizirajo

svoja dela. Velikonja je hotel dati svojim »Višarskim polenom« odrsko obliko. Težišče je moral postaviti drugam in spremeniti konec, s tem je vzel vso moč, kot uničiš drevo, če mu obsekaš veje. Njegova dramatisacija je doživela še novo »dramatizacijo«. Tineta ubijejo hodi, grunt pripade Matijcu; delo se je morda s tem res bolj približalo ljudskemu čustvovanju in je razrešeno bolj po pesniški kot človeški resničnosti, toda moč povesti je s tem še bolj padla.

Povest, balada, romanca so po svojih kompozicijskih elementih najbliže drami. V njih je skopo prikazano osrednje dejanje, ki se zaradi »nasprotnih igr«, da tako rečemo, dviga ali pada, vendar se giblje v neki zaporednosti pa naj bo sintetično agresivno ali analitično progresivno. Prav

tako pa je v njej dramska nemoč. Tam, kjer dramatik gradi dialog, novela ali povest le posredno podaja s pripovedovanjem. Mojstru, ki zna v njej ujeti iskro za svoje delo, pa nudi dragoceno snov. Nekaj drugega je pri opernih tekstih. Pri mnogih največjih operah je roman ali novela dala odrsko delo; če bi bilo uprizorjeno v dramskem gledališču, bi bila vidna vsa šibkost dramatizacije; pri teh prireditvah je glasba prvenstvenega pomena; jasno pa je, da je čimvečja medsebojna skladnost delu le v moč. — Še tako imenovane slušne igre ne smemo pozabiti. Tudi pri njej je važen dramski element, vendar ni prvenstvenega pomena, slušna igra hoče le s svojo živo besedo poslušalcu delo približati.

Leskovčeva „Vera in nevera“ v Nar. gledališču

(22. januarja 1944).

Zadnja leta je naraslo število del, ki s svojo etično problematiko trkajo na vest sodobnega človeka. Umetnik je prerazboljen, da bi ustvaril močne podobe, roman, v tisti zaokroženosti kot v preteklosti. Zato so dela bolj močna v svoji analizi kot v koncepciji. Leskovčeva drama ima v njegovem ustvarjanju in v naši književnosti svojstveno mesto; ostro zastavljen naslov skriva vse več kot bi človek sodil pri prvem branju: noče biti apologet, ne brani tezo. V vseh njegovih ljudeh živi obličje božje, v vsakem drugače. V nekaterih živi kot nemirna vest, ki jih sili do očiščenja, v drugih je greh že skoro zabilisal vse poteze božjega obličja, a izbrisal jih še ni, zato oživi tudi v njih v uri spoznanja. Tak je naš kmetski človek. Često trd, oblasten, na zunaj nevernik, v svoji skoposti in krivičnosti res nevernik, a v srcu je veren, zato pride zanj ura odrešenja. Zunanja podoba je hudo varljiva. Često je tam, kjer se zdi vse lepo in uravnano, najslabše. Lavrin pravi o Nietzscheju, da je zato vedno zanikaval Boga, da bi prevpil v sebi njegov živi klic, Tolstoj pa ga je imel na jeziku, ker ga je bilo strah praznote, ki je bila v srcu. Videz, ki nas često tako vara, je bil in je hud greh našega človeka. Iz videza so zrasle nepotrebne in krivične sodbe. Koli kokrat je tam, kjer se zdi, da je vera iskrena in trdna, že pogorišče, včasih pa Bog živi s svojo milostjo tam, kjer smo mi že prekleli.

Leskovec je šel še dalje, kajti hotel je, da njegovo delo govori vsakemu, tudi tistemu, ki ni vernik. Kako naj človek ravna, da bo prav in da bo popravil svoj greh. Drama je bila napisana za ljudske odre, zato jo je pisatelj v obliki približal ljudskemu gledalcu, kar njegove ostale igre niso bile. Vendar bo delo pravilno doumel

že gledalec z izbrušenim okusom. Dejanje je zgradil analitično le v toliko, da drži zgradbo, vmes pa je že nakazal dovolj črt, da gledalec lahko hitro najde vse odnose, medtem ko glavno dejanje teče sintetično in se obojno na koncu sklene. Posebnost njegovega ustvarjanja je neka skrivnostnost, ton, ki zveni od začetka do konca.

Zato nastane vprašanje, kakšno obliko dati uprizoritvi, da bo imela uspeh. Kljub resničnostnim podobam je duhovni poudarek tako močan, da je ohraniti realistično podobo samo v toliko, kolikor je najnujnejše. Režiser je to v precejšnji večini storil, vendar je bilo le preveč realističnih podob. Neskladnost se je najbolj čutila med zadnjo sliko v nasprotju do prvih dveh. Prav je, da je delo skrčil na tri slike, ni pa rešil tega najbolj posrečeno.

Izmed igralcev je imel Lavdon najtežjo nalogo, držati v ravnovesju moža, ki se mu podira. V celotnem prijemu ni povsem zadovoljil, boljši je bil v tihih mestih. Dagarinka je bila mestoma izredno prepričevalna, včasih pa se je zdela, da je v njej preveč demoničnega prizvoka. Dizma je s svojo zadržano igro odlično učinkoval in se je najbolj približal Leskovcu, tako da ni Marida mogla vedno ujeti enakovredne igre. Turen je s svojim izvirnim oblikovanjem vloge znova dokazal, da je igralec izrednih sposobnosti. Ostali ustvarjalci so vestno opravili svoje delo, čutilo se je pa, da ni bilo ubranosti ne med njimi in ne v igri do glavnih igralcev, za kar moramo brez dvoma iskati poglobitveni vzrok, da niso zrasli v isti šoli in odrski družini. Močno se je to čutilo tudi pri govoru.

Če hočemo ob vsem tem iskreno povedati, kako je bilo z uprizoritvijo, moramo reči, da je bila dostojna in je uspela.

A. P.

„Mir vam zapustim, svoj mir vam dam“

(Ja 14, 27)

Mir, ki si ga človeško srce tako želi, je cena zmage, zмага pa je sad pošteno prestanega boja. Prav je, da si želimo miru, toda ne miru na pokopališču. Mrtvaški mir ni za žive ljudi in mir v puščavi bi ne bil trajen. Da dosežemo trajen in resničen mir, moramo najprej v boj in se boja ne smemo bati.

Naši najboljši, ki so po boju dosegli zmago in po zmagi mir, so nam tu za zgled...

Čudna beseda v Gospodovih ustih: »Mir vam bodi!« To je spregovoril, ko je pravkar prišel iz največjega boja kot zmagalec in je svoje poslal v boj v širni svet. Kot velikonočni dar jim je podaril mir. Vendar so bili tako daleč od miru kakor On sam: saj je bilo vse njegovo življenje boj. In sam pravi: »Nisem prišel, da prinesem mir, ampak meč,« meč božjega borilca, ki se v pogumnem boju prebora do miru. Od vsega začetka je bil nepoznan, nerazumljen in v vednem boju. Le z maloštevilnimi je bil povezan v prijateljstvu, pa še ti so ga zapustili. Sam je stal pred krivičnimi sodniki, sam je nosil križ, sam je bil sredi množice, ki ga je zaničevala. Vendar je zmagal z božjo močjo v čudoviti velikonočni zmagi.

Vse bolj razumljivo bi bilo, ko bi bil svojim ob slovesu rekel: »Svojo neustrasnost, svojo zmagovito moč zapustim,

svoj močni odpor proti vsem sovražnikom vam dam.« Toda ne. Prav tako kakor je nekoč na višku svojih verskih bojev v Jeruzalemu spregovoril: »Pridite k meni vsi, ki ste trudni in obremenjeni in vas bom poživil in našli boste mir svojim dušam,« pa je bil sam sredi nemira.

Kako to?

Tudi sredi vnanjih bojev je imel mir v sebi. Dobro je razumel, kaj se pravi imeti mir v duši.

Mir ne pomeni nedelavnosti, ne lenobnega postajanja, ne praznote. Mir pomeni konec boja; pomeni, da je bil ta boj dobojevan z dvignjenim mečem, s Križem, znamenjem vseh božjih bojevnikov; pomeni, da je disharmonija uravnana.

Mirno življenje ne pomeni življenje brez dela, brez izpremembe, brez dogodkov, ni tiho in mirno morje v spanju in miru, marveč kot tekoč veletok, toda v strugi reda, enakomernosti, lepote, harmonije; je enotno življenje, ki se v nevarnostih in težavah, v boju in stiskah obdrži na površju, se ne vda v skušnjavah, marveč se v urejenem teku giblje, plava naprej k zmagi, h koncu, v mir.

Tak mir je Gospod zapustil svojim in — nam.

Po delu počitek; — po boju zмага; — po zmagi mir.

Tudi po sedanjih bojih — mir...

Komunizem in družina

Kristina Prijatelj

Sveti oče papež Pij XI. pravi v svoji okrožnici Divini Redemptoris:

»Ker komunizem zanikuje in zavrača vse, kar je v človeškem življenju svetega, je dosledno, da ima zakon in rodbino zgolj za svetno ustanovo, ki je le tvorba posebnih gospodarskih razmer.«

Po krščanskih načelih je zakon božja ustanova, podrejena božjim postavam, ki jo je Kristus povzdignil v zakrament,

da bi bil zakon bolj svet in bi dajal staršem milosti za težko delo krščanske vzgoje. A zakon ni svet samo zaradi svoje nadnaravne zakramentalne moči, svet je tudi po naravnih postavah, ki tudi uče, da je rodnja otrok dovoljena le v zakonu, da je zakon nerazvezljiv. Narava sama je tudi vsadila v človeška srca sveto vez ljubezni, ki družini osrečuje in pomaga družini preko težav, ki jih je toliko v življenju.

V zakonu se zvežejo in združijo duše, in sicer poprej in tesneje kot telosa, tudi ne po minljivem čutnem dojemu ali čustvu, ampak po premišljeni in trdni odločbi volje: in iz te spojitve duš izvira, tako je Bog določil, sveta in nerazdružna vez.

Komunizem pa zanika zakrament, ker je nekaj duhovnega, oznanja svobodno ljubezen, svobodno zadovoljitev nagonov. Po komunističnem nauku ni ničesar, kar bi vezalo ženo z družino in domom. Tudi žena mora biti le gola številka v njihovem gospodarskem ustroju. Lenin je spoznal veliko vlogo žene in je videl, da bi bilo vse revolucionarno komunistično gibanje neuspešno, če prepuste ženo še nadalje v domačem družinskem krogu. V razgovoru s Klara Zetkin leta 1920 je Lenin jasno povedal: »Nemogoče je množice pridobiti za politiko brez ženskega sodelovanja. Da, brez žene ni nobenega resničnega množičnega gibanja.«

Zato je potreba, da ženo včlenijo v gospodarstvo, da jo odtrgajo od doma, od nerazdružljivosti moža, od otrok, da ji odvzamejo vse, kar koli bi jo duševno dvigalo. Vse te svoje namene pa so previdno zavili v plašč svobode. Žena, ki je bila po njihovem nauku le sužnja svojemu možu, mora postati samostojna in svobodna. Vez zakonske zvestobe je le buržujski predsek.

Kako strahotno je prodrli ta njihov nauk po ruski revoluciji med mase, imamo nešteto poraznih poročil. Ljudje, ki jih je zakon poprej oviral v razbrzdanem življenju, so naenkrat dobili popolno svobodo do izživljanja.

Žena, osvobojena vseh starih predsodkov o morali in poštenosti, je dobila delo v tovarnah, rudnikih, pisarnah, da, vsepovsod, saj je bila z možem izenačena.

Strakowsky nam v knjigi »Ljubezen in zakon v Sovjetski Rusiji« našteva žalostne primere svobodne žene.

Za najmanjše nesporazumljenje ali nesoglasje je bila razporoka. Poroka se je lahko izvršila z vpisom na pristojnem uradu ali tudi ne. S tem, da sta se mož in žena odločila za skupno življenje, je bila poroka že veljavna. Oče se je lahko poročil s hčerko, brat s sestro. Za pravilo se je smatralo: »Kar ni prepovedano, je dovoljeno«. Zadostiti spolnim nagonom je tako

preprosto in nepomembno, kakor popiti kozarec vode. Ta teorija o kozarcu vode je podivjala komunistično mladino. Neštetim fantom in dekletom je bila usodna. Tako pišeta Lenin in Klara Zetkin.

»Vzdržnost ni samo meščanski predsek, ampak meščanska borniranost. Kaznovati poligamijo je za nas nesmisel,« se je izrazil tovariš Krilenko.

Posledice sproščenja nagonov niso ostale. Že pri ljudskem štetju leta 1926, je bilo mnogo primerov bigamije: mnogoženstva in mnogomoštva. Primeri, da sta dve ali tri žene navedle istega zakonskega moža, so bili nešteti. Po dve in več žena so imeli v Moskvi in Leningradu tudi vodilni možje. V Sovjetski Rusiji je izginil govor v zakonskem trikotu, ker je bilo mnogo primerov javne poligamije.

Ker je tako življenje le zadostitev čutnim nagonom in ni zgrajeno na pravi, globoki duševni skupnosti, so bile razporoke na dnevnem redu. V prvem polletju l. 1926, je bilo v Leningradu med 100 zakonci 26 ločitev. To število se je rapidno dvigalo in je v novem letu 1927, bilo enako številu prijavljenih in neprijavljenih porok. In to število je stalno naraščalo. Kakor je poročala leningrajska Krasnaja gazeta z dne 26. februarja 1929, je bilo v dveh okrajih Leningrada v treh mesecih sklenjenih 14.555 porok, od katerih pa se je ločilo v treh mesecih že 9.757. Iz istega vira dne 1. februarja je bilo od 980 razporok, ki so bile sklenjene v decembru in januarju. Za tako kratkotrajne zakone so kmalu imeli posebne strokovne izraze kakor: za vojake zakon rdeče armade, za sezonske delavce — sezonski zakon, za one, ki so bili službeno v delavskem klubu, je bil klubski zakon, ki je bil pač najkrajši.

Kako so se celo inozemci posluževali boljševiskega zakonskega prava, je priobčila Vičernaja Moskva decembra 1922 tipičen primer: Čilski generalni konzul v Peru, Cesar Alvarez del Riviere, bi se bil doma le z največjo težkočo ločil. Razporoka bi ga bila stala 50.000 dolarjev. Poročiti se je hotel s sestro svoje žene, s katero je imel že šestletnega otroka. Po domačih zakonih mu je bila ponovna poroka nemogoča. Ker je bilo potovanje v Sovjetsko Rusijo cenejše, kakor razporoka doma, se je dne 4. aprila 1932 pripeljal v Moskvo.

6. aprila se je ločil, 6. se je poročil s sva-kinjo, 7. je vpisal svojo šestletno hčerko in 8. se je vrnil v Peru. Vičarnaja Moskva pripominja, da ta primer ni osamljen.

Svoboda žene jo je pripeljala tako da-lež, da je bila celo dolžna zadostiti možu. Prave komunistke so bile sicer proti temu najgršemu ponižanju, toda samo kot proti stvari in nič več.

Komunistka Šmidovič je dobesedno iz-bruhnila: Zdi se, da je naša mladina pre-pričana, da se morajo vsa vprašanja, ki so združena z ljubeznijo, rešiti na najpod-lejši način, drugače bi naredila prelom s komunističnim dostojanstvom. Morala na-še mladine je v tem:

1. Vsak mlad komunist, vsak dijak po-ključne fakultete, četudi je mladoleten, ima pravico in dolžnost zadostiti seksualnim na-gonom. Vzdržnost je za meščansko mišlje-nje karakteristična borniranost.

2. Če si zaželi mož mlado dekle, bodisi dijakinja ali delavko, ali šoloobvezno de-kle, mu je to dekle dolžno ugoditi, sicer se jo smatra za meščanko, ki ni vredna imena komunistka.

»Pravda« je priobčila dne 5. maja 1925 tale primer: Neka dijakinja pripoveduje, kako je dijaška ljubezen bežna, dolgotraj-na je, pusta in dolgočasna. Moža svoje pri-jateljice je vprašala, kje ima ženo. Smeje jo vpraša: Katero? V vsakem mestu, kjer imam opravke, imam provizorno ženo. Ker je ta nekaj bolna, ji predlaga, da preživi z njim noč. Ker se je temu uprla, jo je nazval z neumno meščanko, ki ne mara sprejeti komunističnega nauka o zakonu.

Tako gospodari nauk svobodne ljubezni, tako je pahnil ženo na pot prostitucije.

Zdravnik dr. Friedmann, zdravniški so-dni izvedenec, navaja za vzroke prostituci-je v Sovjetski Rusiji: 1. Ločitev zakona, 2. nenravnost med malimi in velikimi ko-munisti in 3. stanovanjske razmere.

V bežnem zakonu ima korist le mož, žena pa ima škodo na duši in telesu. To je posledica tako opevane enakopravnosti in svobode žene. Koliko je slepih zunanjo-sti. Pri sklepanju zakona n. pr. lahko ob-drži dekliško ime ali ga celo prenese na moža. Toda to je samo videz in teorija, v resnici pa je v Sovjetski Rusiji izgubila žena vse človeške pravice.

54 odstotkov protistutk je žen, ki so jih

zapustili možje in so se zaradi materialnih skrbi vrgle na to žalostno pot. Službe, učna mesta, vse mora plačati dekle s svojo častjo. Dr. Friedmann omenja v svoji knji-gi »Boj v temi v sovjetski republiki« poro-čila očividca, kako so skupna stanovanja pokvarila otroke. Deset do dvanajstletna dekleta niso več dekleta. Na ulicah večjih mest so tudi taka dekleta kot poklicne po-cestnice. Meje ne poznajo predstojniki, ne učitelji. Okrog leta 1930. je bilo v Lenin-gradu 62 odstotkov šolskih otrok spolno bolnih. Zakon je ponižan v formalno za-devo, za vse te prestopke ni kazni. Komun-istično glasilo Rdeči študent št. 22. iz leta 1931. poroča, kako si dijaki pripeljejo de-kleta v internat, kjer pijejo in se zabavajo. Dekleta so na najsurovejši način poniževa-na. To naj bo mlada inteligenca, ki raste v dobi visoke kulture.

Rodnja otrok, ki je po nauku sv. Cer-kve dovoljena le v zakonu, je pri komuni-stih svobodna zadeva posameznika. Tako se zgodi, da si nekatera zaželi znanega ko-munističnega veljaka, da se mu svobodno celo pismeno ponudi. Žena, ki označi več mož, priznajo leti kolektivno za očeta in se alimenti razdelijo sorazmerno, tako do-loča zakon iz leta 1927.

Ker je komunizem zabloda, so morali voditelji spoznati, da jih to uničenje dru-žine vodi v propast. Z novimi uredbami skušajo vrniti družini zopet nekaj družin-skega življenja. Ker pa je razdejanje tako veliko, žena je pahnjena tako globoko, se brez verske obnove ne bodo mogle dvig-niti. Po letu 1935. so hoteli omiliti z zakonom neomejeno teptanje ženske časti. Pri-znati pa ne marajo, da so oni sami zakri-vili vse to. Ker je bila poprej vzdržnost buržujska navada, so sedaj skušali pod-vreči buržujem svobodno ljubezen in raz-brzdanost. Milijoni otrok, ki so jih zgubili, ker niso imeli vzgoje, so jih prestrašili. Victor Serge pripoveduje v svoji knjigi »Usoda revolucije«, 1937, str. 39.:

Videl sem, kako otroci v Leningradu kakor v Moskvi živijo po odtočnih kana-lih, po pokopaliških brlogih in kako po-tujejo po strehah železniških vagonov in pod njimi. Spomladi so se iz večjih mest peš po velikih cestah odpravljati proti top-lejšim krajem: smrdljiva, topla slama jim je bila postelja. Niti Dickens niti Jack

London nista ničesar napisala, kar bi bilo negotovemu tavanju takega potepuškega življenja podobno. Otroci sami rajši umrjejo v svobodi. Večina od njih dozoreva seveda v zločince.

Kako kruto so zametavali vse, kar koli bi bilo v ženi ohranilo plemenita čustva. Žena brez ljubezni, zakonca brez združitev globoke duševne skupnosti, si pač ne moreta ustvariti srečnega ognjišča.

Komunisti so zavrgli besedo oče in mati.

Obisk otrok v zavodih je bil omejen in še za to je treba posebnih dovolil, ki se glase: Odraslemu N. N. se dovoli obisk otroka številka toliko in toliko v vzgojevališču V. ob tej uri.

Komunizem pozna samo kolektivnega človeka. Na zasedanju kominterne dne 6. novembra 1927 so prišli do zaključka, da je revolucija brezmočna, dokler obstoja družina in družinska skupnost.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

Nove brazde

Janez Kmet — (Nadaljevanje)

Tineta je zbolel ponos. Kako se je znašal med fanti, užaljena čast ga je dvignila, a kaj je hotel...

»Julka!«

Da bi vsaj ne videla. »Julka odpusti!«

Nihče ni opazil, kako je ta planila iz hiše in kakor brezumna tekla za mejo, nato čez njive in senožeti v gozd, koder je držal pot. Sedla je za grm in pokrila obraz. Pred njo je zavalovala slika: Tine med orožniki, njegov pogled, nema prošnja... Skoraj zblaznela je, ko ga je zagledala...

Ni bilo solz, čudno se je nasmehnila, uprla komolce v kolena in čakala. Mora, mora ga rešiti.

»Tine, tvoja sem! Četudi bi bil morilec, bi te ljubila!«

Zaslišala je trde korake. Vrgla se je kvišku in z izgubljenimi očmi strmela v smer, odkoder je prihajal šum. Mrzlično je zatrepetala, ko ga je zagledala. Bolečina ji je spačila obraz, napol divja se je zagnala naproti in se s presunljivim krikom vrgla Tinetu okoli vratu.

»Tine! Tine!«

Orožniki so začudeno pogledali, strogost se je borila z usmiljenostjo.

»Proč!« Orožnik jo je prijel za roke.

»Nedolžen je, izpustite ga!« je vpila in se ga še tesneje oklenila.

Odrinili so jo v stran.

»Kaj vam je storil? Nedolžen je... pustite ga,« je kričala, raztepala okoli sebe, z nohti se je kakor brez uma zagrizla v orožnikov obraz. Kri se je pokazala na njegovem licu.

»Proč!« Z vso silo jo je drugi pahnil stran in nastavljal bajonet.

»Naprej!« je ukazal. Veriga je zarožljala. Tine se je ozrl, Julka se je zgrudila kraj pota in drhtela...

*

Prve rjave barve je razlila narava po gozdovih in koruznica se je že glasno pogovarjala v sapi, ko je bila obravnava pred sodiščem končana. Tine bi najraje videl, da bi se odločitev vlekla še mesce in mesce. Zapletel je v obravnavo mnogo prič: od Ribičevega pastirja do Zamánovega Marka, ki je že z eno nogo v grobu. Izgovarjal se je in izvijal; fantje so samo to povedali, da so bili skupaj v Dolu, da so šli skupaj domov, a za nadaljnji pot ni nihče vedel, ker so se še pred polnočjo ločili. Kod je hodil pozneje, na to bi mogel edinole sam odgovoriti. Sam je čutil, da se vse njegove trditve majejo.

»Ena beseda ali pa sto! Kakor tisočkrat pribito. Nihče drugi kot on; poznal sem ga kakor danes. Lahko mu pokažem kraj do pičice natančno. Nikdar ne bom pozabil...« Tako je pravil Matevž vsakomur, kdor ga je prišel obiskat v bolnišnico, če ga je vprašal ali ne.

Tineta je zadelo šest mescev ječe. Kar zavrtelo se mu je, ko je slišal obsodbo.

Doma so pa upali: ovrgli bomo, pravica naj se izkaže! »Ni ga naš. Bog ve, kje jo je Matevž iztaknil? Sramoto bi radi zvalili na našo hišo.« Vaščani so molčali; niso hoteli potegniti ne, s tem ne z onim. Drugega ni kot zamera in jeza.

Dekleta pa niso molčale. Že zgodaj je bil pomenek pri vodnjaku.

»Že veš, da je Tine obsojen?« je začela Vida.

»Res?« se je začudila Angela. »Pa se je tako postavljaj, kot bi bil sam na svetu. Mu bodo že poravnali klobuk, ki ga je tako postrani nosil,« mu je privoščila in se posmehljivo ozrla proti rebri.

»Za take kot smo me, se še zmenil ni.« Ančka je bila kar užaljena.

Druge so se smejale; zdaj pa zdaj je katera kako ostro povedala, da je bilo gostolenje še večje.

»Misliš, da je Julka kaj več, kot smo pa me,« je prešla Vida nanjo. Če zna šivati... i, saj zna menda še katera druga na svetu. Na njive jo postavi, še motike ne bo znala na pravem koncu prijeti.«

»Saj je Tine nikoli ne bo vzel, veste, nikoli,« je pribijala Ančka. »Samo ljudem se v zobe daje. Do je sram ni...«

»Nič je ni sram, nič. Še druge stvari govore o njej...«

»E, beži, beži! Koliko ljudje govore, kar ni res,« je Franca potajila jezo, pa se je vendar potegnila zanjo.

»Kaj boš? Zakaj bi se pa tako rada brž poročila. Ni dvakrat reči, da jo greh sili pred oltar. Saj poznaš Tineta!«

»Ti hudoba, ki same zdrahe delaš po vasi, ti bo že še Tine jezik zavezal,« se je pognala Franca. »Kača, le sikaj! Hujša si ko rjava kača, ki vpiči za devet modrasov!« Franca je kar pihala od jeze.

»Hi, hi! Tine ne bo šest mescev nikomur jezika zavezoval, še ne veš... Za prmej, da ne...«

Vida je zavihtela škaf na pisan svitek.

»Le obirajte ga, le,« je prihitela Micka, ki je že od daleč slišala pogovor.

»Kaj je pa tebe prineslo?« je planila vmes Cilka. »Kaj si iz Dola že vso vodo znesla, zdaj jo misliš pa še od tu?«

»Saj imamo pravico kakor drugi. — Pravim, kam boste kosti dejale, ko boste Tineta obrale?«

»V gnoj jih bomo zakopale, saj za drugam niso,« je zabrusila Vida.

»Ančkaaa! Ančkaaa!«

»Kar vpijte, da se bo po vsej fari slišalo! Saj grem, sitnost sitna!«

»Tako ni nikoli nikjer sitnega človeka,

kakor je naša mati,« je bila jezna. Urno je nastavila škaf pod curek.

»Kod pa vodo nosiš? Še za žgance je ni doma, ti pa pri punčarah stojiš! Tudi iz Krke bi jo prej prinesla...«

»Jo boste pa vi jutri iz Krke.« Ančka je trdo postavila škaf na klop pred hišo.

»Pustite Tineta v miru! Če količkaj rečeš, pa je precej ogenj v strehi,« je mati kar uganila, kaj so se menile.

Tudi Ančka je sklenila, da ne bo nikoli nič rekla čezenj. Pa ji zavist ni dala miru. Zmeraj ji je jeziček migal. Pa čez Tineta nima kaj reči. Kolikokrat se je že ozrla gori v reber. Kar prijetno bi bilo tam gori nad vasjo... Res je nekaj dolga, pa ni tako velik, da se ne bi preplačal. Njivice bi se dale v gmajno raztegniti. E, devet tičev bi Ančka zredila, devet in vsi bi imeli zadosti dela in jela. Kakor orlovo gnezdo se ji je zdela Vrhovčevina. Sama sebi se je zasmejala. Čudno, kar ni hotela ugasniti iskrica upanja. Včasih sta bila že s Tinetom prijatelja; vsaj tako se je Ančki zdelo. Pa ga je Julka prevzela. »O, vsaka bi ga rada, to pa vem,« je pribila in stopila v vežo.

*

Matevž je prišel iz bolnišnice. Moči ni imel kot včasih. Saj je dobro, da se je pozdravil. Bledica mu kar ni hotela z obraza. Trudnost mu je lezla v ude, ko je stopal proti Bregu; prej je še poznal ni. Bo čimdalje boljše. Saj so mu rekli v bolnišnici. Dobra hrana in postavljanje ga bosta spravila na trdne noge.

»Kaj bo neki Julka rekla?« Kar same so zavile noge k Štepcovim. Oče in Julka sta se ravno sporekla, ko se je Matevž prikazal na pragu.

»O, pa sta glasna,« je nagovoril očeta. Ta se je kar ustrašil.

»Ti si, Matevž? Lej ga, lej! Saj si že dober. E, ne bodo te kar tako, ne...« Obrisal si je roke v predpasnik in mu ves vesel podal desnico. »Saj veš,« se je izvijal. »Domači prepiri.« Še sedaj se mu je poznala sled srditosti na obrazu. Kako bi se pa ne razburil, ko je pa zvedel, da je hitela nasproti Tinetu in se rvala z orožniki. Oče je kar besnel. Skoraj prisegel

Poravnajte zaostalo naročnino!

je, da ne bo nikoli Vrhovčeva. Morilčeva, ha, ha, da bi skupaj ubijala mirne ljudi. Nikoli! Tako pa res ne bi mogel sovražiti svojega otroka, da bi ga dal v tisto bajto.

V hipu je potisnil iz srca take zbadljive misli. Nasmehnil se je in ga povabil: »V hišo stopi, vroče ti je!«

Matevž je sedel za mizo in okoli njega so se precej zgrnili: oče, hlapec, Tončka in pastir. Tudi Julka je pristopila. Matevž je zmeraj spraševal, kaj je novega. Komaj so mu sproti odgovarjali. Vse so mu povedali. Hvala Bogu, da niso Tineta nič v misel vzeli. Julka se je bala; da ne bo mogla prikriti svojih čustev. Pa ni nič po njem vprašal. Menda je že kje drugje kaj zvedel.

Oče kar ni mogel odtrgati oči od njega. Zdel se mu je slab, upehan in truden. Pribesnel je na mizo novega mošta.

»Ne bo napak storil. Iz onih hrušk je tam pod podom,« ga je silil. Tončka mu je zavrela čaja. Čaj je spil, mošta pa ni pokusil. Bal se je, da bi mu škodil.

Julka se je Matevžu zdela zelo hladna. Kajpak, z očetom sta kaj imela... Precej dolgo je posedel. Drugi so odšli po delu, z Julko sta ostala sama v hiši. Presedel se je na klop in položil suho roko na šivalni stroj.

»Še roke mi nisi dala,« ji je v šali počital.

»Potlej bom pa samo eno imela.« Pogledala ga je in se nasmehnila. Matevž je čutil, kako težko je napravila sladek obraz. Kar ni se mogla meniti. Odmaknila je roko in šla preko čela ter se zamislila.

»Te punčare si kar izmišljajo, kakšne obleke bi rade nosile, pa se še sama ne znajdem. Po volji pa tako gotovo nobeni ne naredim.«

Svojo hladnost je skušala zakriti. Matevžu kar ni mogla pogledati v oči.

»Kako se ti bom zahvalil, ko si toliko storila zame?«

»Zahvalil? Zakaj neki? Storila sem, kar je bila moja dolžnost. Nič več. Tudi največjemu sovražniku ne bi manj.« Izrekla je počasi, kakor da je do dna premislila vsako besedo.

Matevž je z očmi lovil njene kretnje. Vsako spremembo na obrazu je z bolečino spoznal. Tesno mu je bilo pri srcu, da bi

vstal in šel. Še enkrat, in zadnjikrat bi jo vprašal: ali on, ali Tine?

V hišo se je prismejala Tončka. »Dva študenta sta prišla k Svetinovima na počitnice,« je hitela pripovedovati. »Tri mesece bosta ostala pri nas. Eden je Mirko, drugi pa Cene.«

»Kako da k Svetinovima?« je osupnilo Julko. Še Matevž je bil radoveden. »Aha, se že spomnim. Kajpak, v žlahti so,« se je domislila. »Saj je Pavla večkrat pravila o študentu Cenetu... o Mirku pa ni nikoli nič rekla.«

»Kakšna pa sta? Si ju videla?«

»Velika, lepa in zgovorna. Sem se menila z njima,« je vsa razigrana pravila Tončka. »E, bomo že še videli. Bosta menda že prišla kaj na spregled.« Kot ogenj je bila. Zasmejala se je in brhko sedla k Matevžu.

»Saj smem, kajne?«

»Se me nič ne bojiš?« se je šalil Matevž.

»Kdaj so se pa še punce fantov bale? Kmalu se pozdravi! Vidiš, revež, suh si, da bi se vnel! Julka že komaj čaka.«

Potegnila je njeno roko in jo položila v njegovo.

»Ti navihanka,« ji je Matevž požugal. Julka se je zasmejala.

»To bo še veselo; študentje so pri nas!« Smuknila je v vežo, Matevž je tudi vstal.

»Smem še kdaj priti?« je nalašč vprašal, da bi videl, kako se bo izvila.

»Pridi, zakaj ne? Oče te imajo radi.«

»A, oče,« je vdano, skoraj tiho vprašujoče odvrnil. Zvedel je vse, popolnoma vse. »Pozdravljena.«

»Tudi ti pozdravljen,« je dejala otajšano in pognala šivalni stroj.

*

Matevž se je zakopal v delo. Zdravje se mu je vrnilo. Počutil se je močan kot grič. O Julki ni črnil besede; še v mislih bi se je rad ogibal, pa se je ni mogel. Zmeraj je gledal njen zresnjeni obraz, mrzlo vedenje, poslušal suhe in odurne besede. Naj bi jasno izrekla, se je prepiral sam s seboj. Ali ni zadosti razkrila svojih misli, mu je odgovarjalo nekje v notranjosti. Je ne razumeš? Smejala se ti bo in te zaničljivo pogledovala: trape, nogi si do kolen izbrusi za meno! pa te ne maram...

Poznal jo je, kakor je znala pikati. Nič, saj je še katero deklo na svetu! »Ne, zanj nobene več,« se je prepiral sam s seboj.

Ponos se je dvignil v njem. V tistem hipu je preklical vse, kar ji je govoril. Neumnost! Srce je poslušal. Pa ni vedel, da se da srce ponižati do skrajnosti. Razum mu je kazal prostran grunt, vlival samozavest in odločnost; zamahnil je z roko: ti nisi za našo zemljo. Pohajkovanja si vajena, ne pa dela...

Oblilo ga je čustvo malodušja. Šel bi k očetu: ne maram grunta, dajte ga komur hočete! Prodajte ga, če vam je prav, četudi vzamem pot pod noge...

Pa ni šel.

Julka ni trpela. Dogodki so se vrstili menda že stotič pred njo z vso svojo mehko in ostrino. Vendar so se ji včasih zdeli silno daleč, da se jih je komaj dotaknil spomin. Približevali so se, zmeraj bolj živi so ji prešinjali srce. Bala se je vsakega glasu. Kolikokrat je ustavila stroj in prisluhnila: ali je ni nekdo poklical? Ne, prav nobeden. Utrujena je bila od napetega pričakovanja. »Kako sem neumna!« Zavedela se je in se zatopila v delo. A kar se dalje so jo spremljale misli na Tineta. »Ubila bom spomin nanj,« se je premagovala in s silo iskala razlogov, da bi ga zasovražila. »Morilec je! Če ni, pa gotovo bo!« Če bi vpricho nje kdo drugi dejal to besedo, bi ne spregovorila z njim vse življenje.

Tudi Matevž ji je večkrat prišel na misel. Zapekel jo je občutek, da ga je pognala čez prag. Spoznavala je zmeraj bolj, od trenutka do trenutka, da jo je Matevž ljubil brez besed in sladkih obljub. Ali ga je ona ljubila? Bila je v boleštni zadregi. Vselej ga je gledala brez sovraštva in ljubezni. Kadar je imel šal in dovtipov polna usta, ga je rada poslušala in se mu prisrčno smejala. Ko je pa opazila, da je oče ves srečen, kadar se snide z Matevžem, se je nekaj oglasilo v njenem srcu: »Prodajajo me!« Pognala je tiha mržnja do Matevža in morda še bolj do očeta. Upor se je dvignil v njej, maščevalna nagajivost ji je prehajala v trmo, četudi ni pridrževala smeha in zgovornih besed.

»E, tak fant pa ni Matevž kakor Tine. Še prej, kadar je prišel ta, je bila polna hiša smeha in veselja. Zapeli so, da so se

šipe tresle. O, ta Tine! Razposajen je bil kot žerjavica. Dostikrat jo je dražil, da se je ujezila. Še do solz jo je včasih pripravil. Pa je bila precej spet dobre volje. Če je katero zinil, da je zardela in se je Tončka na glas zasmejala, mu je kar dlan dejala na usta, pa si ni upal več. O, Tine, ta je fant! Ali je bilo treba hoditi naznanjat orožnikom. Sami bi se zlepa pogovorili, pa bi bilo. Zdaj pa imajo! Nikoli več ne bodo prijatelji! Kdo je kriv?...

V Julki je gorelo, da bi zakričala. Samota jo je tesnila. Res so vsak dan dekleta prihajale v vas, da bi kaj zvedele. Julka pa tudi črhnila ni. V sredi med njimi je bila sama, med pogovori je čutila samo svojo bolečino...

*

»Ti!« Vsa rdeča je prihitela Tončka in se nagnila k Julki nad uho: »V nedeljo bosta prišla. Sta obljubila.«

Začudeno jo je ta pogledala, kot bi ne razumela. »Saj sta zmeraj pri nas! Zmeraj ju vidim po vasi,« je popravila.

»I, pa v nedeljo bosta tudi prišla,« je povzela. »Taka fanta!« Tončka je sedla na klop, položila od sonca ožgane roke na mizo in pripovedovala o študentih, kot bi Julka slišala prvič. »Nimata nobenega dela. Zda jle sta šla v gozd polhom nastavit. Zakaj bi ne prišla? Povabila sem ju. Se bomo kaj pogovorili.« Tončka se je razvnela, kar prehvaliti ju ni mogla. »Cene, oh kako je prijazen... Kakšne lase ima Mirko! Veš kaj? Kmečki fantje še senca niso nasproti študentom...«

»Boš zlikala rožasto obleko, pa saj vidiš, da je treba.«

Pogladila si je lase; še zadnji kodrčki so se nategnili. Kar niso se hoteli zavijati, kakor bi Tončka rada.

Urno je vstala in norostno od zadaj zakrila z dlanmi Julki oči in ji nekaj zašepetala.

»Trot,« ji je zabrusila Julka.

»Aha, rada vidiš Mirka,« se je zasmejala Tončka in zaloputnila vrata.

*

Bilo je toplo nedeljsko popoldne. Jesen se je nagnila do sadja in ga opisala s tisoči barv. Listi so se boječe tihotapili

med vejami in neslišno legali na zemljo. Ob hišah in podih so se pokazale rumene cule koruze. Vrtovi so se pokrivali z listjem, veter se je poigraval z njim.

Visoko so jadrali oblaki; sonce je imelo komaj še toliko moči, da je v hladnih jutrih raztopilo gmote megle in posušilo kot morje razlivajočo se roso.

Julka je zdaj pa zdaj pogledala skozi okno, odgrnila trtne mladike in se zazrla v gredo. Zacvetele so krizanteme bele in rdeče, nad njimi so se bahavo majali v vetru težki cvetovi razkošnih georgin. Na trte so splezali grozdi in odsevali v žametnih barvah.

Zaprta je okno. Oči so ji splavale po hiši. Tončka se je zasmejala. Po hiši je bilo lepo. Velika miza pregrnjena s pikčastim prtom, na konceh so bile uvezene rože. V sredi visoka vaza belih in rdečih georgin in rožmarinov vršiček. Šivalni stroj je bil pokrit s prtičkom, postelja visoko postлана.

»Dolgo ju ni?« sta se spogledali. Julka je zadnje čase na vse pozabila. Še Tina se je čimdalje manj spominjala. Samo na Mirka je mislila. Tako se je rad oglasil... Saj ni nič. Malo se pa tudi sme pošaliti z njim. Navihanec je pa že tak, da se mu mora smejati. S Cenetom sta zmeraj skupaj... E, študentom je dobro...

»O, sem mislila, da sta kaj zamerila. Da vaju ne bo,« je vsa vesela vzkliknila, ko sta prišla. Vznemirila se je.

»Kaj bi zamerila takim rožam,« je precej pičil Cene in sedel za mizo. Mirko je vrgel kitaro na posteljo in z dolgimi koraki premeril hišo.

Nekaj trenutkov potlej sta že sedela za mizo; Mirko na vogalu, Cene skoraj v kotu pod sveto podobo. Poleg Mirka je bila kitara; saj ni mogel prebiti brez nje.

Julka je prve hipe zardevala; njene oči so se kar zapletale v Mirkove, da se ji je zatikal glas. Kakšna fanta! Mirko je še lepši kot drugikrat. Kot bi ga izklesal. Pa miren in tih. Kako bi se ji ne prikupil? Oba sta pravila o šolah, o mestih, razkošju in revščini, da sta Julka in Tončka kar strmeli. Vsako besedo sta verjeli, kot bi bilo v knjigah zapisano. Potlej je Mirko

vzel v naročje kitaro in preizkušal strune. Julka se je nevede pomaknila bliže k njemu in mu pazljivo gledala pod prste.

»O, ko bi jaz znala,« se ji je utrgalo.

»Kmalu bi se naučila, saj ni težko,« se ji je zasmegal.

Pogledal je skozi okno, poprijel kitaro v naročju. Nežna melodija je napolnila hišo; mehki glasovi so Julko kar božali. Pogled mu je drsel od predmeta do predmeta; niti enkrat se ni ozrl pod roko. Končno se je ustavil na Julki, ki ga je vsa zaverovana poslušala. Nasmehnil se je in ji pomežiknil; tudi njej so vzvalovile ustnice.

Tončka je prinesla steklenico tolčanca, Julka pa hlebec zmesnega kruha.

»Bosta malo prigriznila!«

»Kje pa so drugi?« je radovedno pogledoval Cene.

»I, saj dosti več nas ni bilo! Hlapec je krivenčil v Dol. Oče so šli pa v Kremenjak drva pokazat: so jih prodali; pastir pa pase.«

Tončka je nalila kozarce.

»Tolčanec pa kot olje,« je hvalil Cene.

»Iz ovsenk smo ga napravili,« je razlagala Julka. »Kak človek pride, pa je tako sitno, če ni pijače pri hiši. Saj mu nimaš kaj dati.«

Trčeli so in izpili. Joj, Mirkove oči so bile kot ogenj. Julki bi kmalu kozarec zdrknil izmed prstov. Tončki je udarila kri v obraz; samo smejala bi se.

»Cene, kar k tebi bom sedla, ko si fant od fare.«

»Zakaj pa ne, Tončka!«

Natočila sta in izpila. Tončka je oživila. Ti presneta punca! Razigrana je bila in lepa ko roža. V rjavih šolnih, svilenih nogavicah, v rožasti obleki in črnem predpasniku: okrogli obraz so ji venčali lasje, ki so ji silili izpod nazaj zavezane rute. Ob sencih so se ji svetile zaponke.

Kar naenkrat se je bila iz otroka razvila v dekle. Precej so ji bile vse obleke premajhne. Kakor bi mignil je bila pod vrhom. E, jeziček ji je pa tekkel; nihče ji ni prišel na konec. Z otroško razposajenostjo se je pogovarjala s fanti. Pa je dolgo ni nihče obsojal. »Otročja je,« so jo zagovarjali eni. »Fantovska je, fantovska,« je vselej prestrigla Mana.

(Dalje prihodnjic.)

Poravnajte zaostalo naročnino!

Zapeka

Sivec Milica

Hrano uživamo vsak dan, zato moramo tudi odpadke te hrane odstranjevati iz črevesja vsak dan. Če se to ne dogaja, se pričnejo ti odpadki v črevesju razkrajati, se vedno bolj zgoščevati in strjevati. Blato se leno pomika dalje in ostaja v črevesju namesto po 24 ur po dva in več dni. Včasih postane tako trdo, kakor ovčje in povzroča bolniku prave muke.

Enkratno, začasno zaprtje je neprijetno, a navadno ne predstavlja nič hudega. Če ga pa zanemarjamo, se polagoma razvije iz njega trajna ali kronična zapeka, ki zelo slabo vpliva na zdravje.

Vzrokov zapeke je več. Navadno sta tega kriva napačna prehrana in premajhna skrb za redno iztrebljenje, bodisi zaradi boječnosti in sramežljivosti, kakor tudi zaradi pomanjkanja časa, da bi zadostili naravnim dražljajem, pogosto pa tudi razni pojavi v trebušni votlini n. pr. boleznj želodca, organsko bolelovanje črevesja, ledvic, pritisk negibljlve maternice, kronično vnetje trebušne mreine, rak na danki, organska živčna bolezen, povečana tvorba solne kisline, vročica i. dr.

V prvem primeru nastopa zapeka kot samostojna bolezen, v drugem pa kot posledica drugih bolezni. Nenadna zapeka lahko nastane vsled zaprtja črevesa, ki ga povzročajo kila in otekline. Zapeka je torej večkrat znak resnih in težkih bolezni, zato je ne smemo podcenjevati, temveč se moramo posvetovati z zdravnikom, ki ugotovi njen pravi vzrok in odredi zdravljenje. Natančneje želimo spoznati zapeko, ki nastopa samostojno.

Iztrebljenje blata se vrši pod vplivom črevesnih mišic, ter mišic trebuha in medenice. Črevesne mišice se krčijo in daljšajo in povzročajo, da se črevo giblje kakor glista deževnica. S tem pomika vsebino črevesa vedno bližje k izhodu. Ko dospe blato do sluznice danke, nas živci, s katerimi je prepletena sluznica, opozore na potrebo iztrebljenja. Pritisk trebušnih in medeničnih mišic potem iztisne blato iz danke.

Če uživamo tako hrano, ki se skoraj brez ostanka izrabl v ozkem črevesu, po-

tem črevesne mišice nimajo nobenega dela. Če traja to stanje več tednov in mesecev, se brezposelne mišice odvadijo dela, ter se polenarijo. Črevesna lenivost pa je eden glavnih vzrokov zapeke.

Tudi mišice trebuha in danke morajo biti krepke. Če so ohlapne, kakor jih imajo n. pr. zamaščene osebe in žene, ki so večkrat rodile, potem je njihov pritisk prešibak, da bi mogel zadostno vplivati na iztrebljenje.

Črevesne mišice ozdravimo s primerno dieto, ohlapne trebušne mišice pa okrepiamo z masažo in če jih prisilimo z delom in s telovadbo, da se morajo vsak dan mnogo krčiti in natezati.

Vpliv hrane na naše zdravje je zelo močan. Lahka, fino zmleta hrana, ki ne vsebuje ostankov lupine semenskega zrna, kakor pecivo iz najfinejše bele ali cvetne moke, testenine, zmleto, pretlačeno pustno meso, ribe, maslo, fino zmečkana jajca, mleko, sladkor i. dr. vplivajo prizanašalno na želodec in črevesje, ker jih ne obremenjujejo z delom. V črevesju se izrabijo skoraj brez ostanka in so zato dragocena hrana za želodčno in črevesno bolne. Slabo pa je to, da ostanejo brez dela tudi mišice v širokem črevesu, ki se zato polenarijo in pripravljajo pot zapeki in po njej še drugim boleznim. Bolnike, ki morajo uživati prizanašalno hrano, rada muči zapeka.

Popolnoma obratno deluje na črevesje grobo zdrobljena rastlinska hrana. Drobcji rastlinskih lupin in celičnih kožic se v ozkem črevesju ne izrabijo, temveč preidejo v široko črevo, ga napolnijo in dražijo. Zaradi teh dražljajev črevesne mišice pospešeno delujejo in s tem pomikajo blato vedno bližje proti izhodu.

Mnogo dražilnih snovi in odpadkov dajejo črn kruh iz grobo zmlete moke, debela polenta, mehko kuhan bel fižol, grah, leča, ohrovt, zelje, redkvice, kumare, gobe, suho sadje, posebno češplje in smokve. Dragocena v tem pogledu je surova hrana iz raznih solat in sadja; uživati bi jo morali vsak dan. Izmed pijač so priporočljive kislo mleko, jugurt, sadjevec, mrzla voda.

V ozkem črevesu posrkajo kosmi ozke-

ga črevesa hranilne snovi in jih oddajo krvnim in mezgovnim žilicam. Neprebavljene snovi se premaknejo v široko črevo, kjer se v gornjem njegovem delu vrši proces zgoščevanja. Voda le malo vpliva na mehko stolico. Deloma jo odzame ozko črevo,

preostalo pa posrkajo celice v gornjem delu širokega črevesa. Močno odtegotvanje vode telesu, kakor se vrši zaradi obilnega potovanja in pomanjkanje vode v tropičnih krajih, pa vpliva zgoščevalno na snovi v črevesju in nagiba k zapeki. (Dalje prih.)

Gospodinje se pogovarjajo

Vse lepo in dobro, ako je po družinah tako, kakor so opisale tri gospodinje v dosedanjih pogovorih. Skrb za prehrano, skrb za obleko, skrb za pravo vzgojo! Je pa še toliko drugega, kar človeka skrbi in mu dobesedno sivi lase. Ne morem drugače, kakor da povem o svojih težavah; morebiti bo katera izmed tovarišic imela pametno in sočutno besedo za križe in težave mojega gospodinjstva.

Ne nameravam na dolgo popisovati letih; v kratkih besedah naj povem, da v osmih letih, kar sem se poročila, ni bilo enega, da bi ne bilo v družini hujše bolezni. Najstarejši otrok, fantek, je komaj v tretjem letu shodil zaradi mehkih kosti. Mož se je ponesrečil pri prevažanju lesa na žago. Tašča si je zlomila nogo. Sama sem imela nesrečo pri zarodu. Drugi in tretji otrok sta zbolela na škrlatici. Tašča je umrla. Služkinja se je usekala v koleno in se ji rana ne zaceli.

Ko sem brala poročila treh gospodinj v Vigredi, se mi je zdelo, da so tiste njihove skrbi le malenkost v primeri z moji-

mi težavami. Premišljevala sem nekoliko, kolikor sem imela pač časa, in sem sklenila, da v naglici vržem na papir svoje poročilo. Seveda bi pa prav zelo želela, da bi katera izmed Vigrednic kaj odgovorila na to moje pismo, ker sem pač toliko sebična, da bi rada od koder koli prijazen nasvet ali vsaj sočutno besedo. Če to ne, pa vsaj kakšno navodilo, kako se mi je obnašati ob križih in težavah, ki se zgrinjajo na mene, ko si ne vem sama pomagati. Včasih dobesedno omagujem. Poleg vseh vnanjih dogodkov, ki so polni skrbi za splošnost, so še domače težave tako težke, da z zaupanjem iščem opore pri tovarišicah in prosim za pomoč.

Tončka K. — S. p. ž.

*

Opomba uredništva: Ako dosedanja tri poročila naših gospodinj niso izzvala nikakega odmeva pri naših bralkah, pričakujemo na to pismo težko preizkušene naše naročnice odgovorov, ki bodo dokaz sestrskega razumevanja in blagohotne pomoči sosestri, ki je v stiski.

Naši razgledi

Perutninarstvo. Na napačni poti je tisti, ki si od kurjereje obeta zlate gore. Na drugi strani pa bi se človek branil lahko dosegljivega dobička, ako bi se kurjereji povsem odpovedal. Kaj torej? Kot pravilo velja: Na vsaki kmečki domačiji naj bi se redilo toliko kokoši, kolikor je potrebno za lastno porabo. Kolikor manj pa se morejo in smejo kokoši gibati na prostem, toliko manjše naj bo njihovo število. V tesnih prostorih zavarovana perutnina se v kratkem času izmaliči, izgubi na nosnosti in ne izplača niti stroškov za krmljenje. Važno merilo za število kuretine je priložnost iskanja krme na prostem. Ako je v bližini lasten gozd ali travnik,

— največ preprirov v sosesčini so prav zaradi kokoši — tedaj si kokoši na prostem najdejo dovolj hrane, zlasti ako so tla vlažna, in jim je treba dodati le malo krme. Zelenjadni vrtovi pa so seveda kuretini odprti le od pozne jeseni do zgodnje pomladi.

Vzdrževati race, ne da bi bila v bližini voda, je negospodarsko in tudi za žival samo nevzdržno, četudi govori novodobna reklama, da vode ne potrebujejo.

Mala in srednja kmetija naj prične z malim številom kokoši; štiri do šest kokoši in petelin zadostuje za začetek. Pri nabavi pa naj gleda na dobro sorto, ne pa na lepoto perja. Za naše kraje in naše razmere je rjava štajerka najboljša sorta. Že

od daleč se ji pozna zdravje, razgibanost in živahnost.

Za začetek naj tudi ne nabavlja dragocenih in dragih stvari za kurjerejo. Pač naj poskrbi za primerno bivališče in prenočevališče, če imajo kokoši prost izhod. Polagoma se vse orodje in posodje doma pripravi. Seveda pa naj nihče ne začneja s kurjerejo, kdor si prej ne ogleda pri sosedu ali v vzorni kurjereji ves potek dela, vse delo in ureditev pa naj sam prevzame, kakor njegovemu domu najbolj odgovarja, kurjereji najbolj služi in prinaša največ koristi.

Dežela in mesto sta dve nasprotji. To so spoznali naši begunci, ki so jih sile razmer pognale z mirnih domov v mesto. Slej ko prej pa vidijo, da je ta zamena možna le začasno, da mesto ni zanje. Vsako samo za-se: dežela kakor mesto, ima svoje značilnosti in svoje odlike, ki se pa nikoli enako in istočasno ne dajo prenesti na oba. Hrupno mestno življenje ne odgovarja mirnemu podeželskemu delu in zato ne ugaja podeželskemu prebivalstvu. Le s težavo so se mogli in največ na svoj način

vživeti begunci, kar bi se jim gotovo ne bilo posrečilo, da nimajo v mestu svojega središča, kjer se zbirajo na razgovore in pomenke, kjer jim njihovi voditelji, vajeni mesta, pripravljajo vsakdanje načrte za delo in zaposlitev. Zelo hvalevredno je, da hočejo vsi čas svojega bivanja v mestu uporabiti za svoj boljši razgled in pregled mestnega in kulturnega življenja. S predavanji in ogledi si širijo svoje obzorje.

Zene in dekleta so si ustanovile svoj poseben ženski odbor, ki jim skrbi za predavanja in ekskurzije. Nad 30 deklet in žena pa se udeležuje trimesečnega kmetijsko gospodinjskega tečaja, o katerem sledi podrobnejše poročilo.

Ljudske radijske oddaje vsako nedeljo dopoldne so postale priljubljeno zbirališče za podeželje in mesto. V govorih, predavanjih in pesmih nam prikazujejo vsakotdendensko delo in spominske dneve, ki padejo v ta teden. Največ zanimanja zbujejo poročila o osvobodilnem delu izpod komunističnega jarma. Žene in dekleta, opozarjajte svoje domače, prijatelje in znance na te ljudske oddaje ob nedeljah dopoldne!

Naša posvetovalnica

Krog naših sodelavk se širi; vprašanja se množe, zato bi bilo želeli, da bi tudi odgovori prihajali bolj redno. Vsaka bralka je dolžna prispevati k naši skupnosti. Zato: vse na delo!

Odgovori na dospela in objavljena vprašanja:

Kako bi se dala trajno odpraviti zapeka (zaprtje):

a) Brala sem v februarški številki Vigredi, da se pritožujete glede močne zapeke (zaprtja). Priporočam Vam iz lastne izkušnje najboljšo domače zdravilo. Kot gospodinja imate gotovo »rdečo peso«. To rdečo peso skuhajte, kot da jo pripravljate za solato. Ko jo tako pripravite, denite precej olja brez kisa in naj bo dovolj slano. Pripravite si tako vsako jutro, preden zaužijete kako drugo hrano, in ponavljajte vsak dan zjutraj. — Če si morete dobiti rublje, to so rože, ki so zelo priporočljivo sredstvo pri zaprtju. Če bi Vam rdeča pesa ne pomagala, poskusite še to! Če teh rož

ne dobite v Vašem kraju, se obrnite na moj naslov (po Vigredi!) in Vam jih preskrbim. — To Vam priporočam, ker sem sama preskusila. Poskusite še Vi, cenjena čitateljca.

Fani Kondardi, B. pri Ljub.

b) Če sem iz podpisa prav razvidela, stanujete izven mesta in si zato mogoče lahko preskrbite mleko. Uživate redno vsako jutro na tešče skodelico kislega mleka. Učinka ne pričakujte takoj, ker to ni odvajalno, ampak zdravilno sredstvo. Jaz sem bila na istem kot vi, pa sem se pozdravila trajno, saj zdaj že skoraj tri leta nisem niti videla kislega mleka, pa o tej nadlogi, ki me je prej mučila več ko deset let, ni ne duha ne sluha. V zimskem času je bolj nerodno s kisanjem, pa če pridaste svežemu mleku žlico kislega in pustite na mlačnem prostoru, se skisa še dokaj hitro. — Če pa vam ni mogoče preskrbeti si mleka, uživajte redno vsako jutro kislo zelje, še bolje pa zelnico. — Predvsem pa pazite, da bla-

ta in tudi vetrov nikdar ne zadržujete, če čutite potrebo, ker narava se vedno maščuje. Ponajveč pa si ljudje ravno s takim početjem nakopljejo te težave, pa tudi zelo hude in težko ozdravljive bolezni.

Helena K., Lj.

Opozarjamo na današnji članek »Zapeka«. (Opomba uredništva.)

Razpokana koža na rokah. Namesto glicerina lahko uporabljate olje, maslo, mast, ki pa seveda ne sme biti soljena. Po temeljitem umivanju rok, najbolje s toplo vodo in ščetko, si jih dobro zbršite in takoj, ko je koža še vlažna, dobro utrte v kožo maščobo.

Helena K., Lj.

Kako operem volnene svitre. Zelo dobro pralno sredstvo za vse volnene stvari je divji kostanj, katerega si seveda moramo preskrbeti v jeseni. Za svetle stvari si ga moramo nalupiti, dočim lahko posušimo za temnejše kose kar neolupljenega. Narežemo ga na tanke rezine in posušimo, peremo pa s toplo vodo, v kateri smo kostanj kuhale. Če je stvar, katero peremo, zelo umazana, to vodo večkrat menjamo, potem pa s čisto, najbolje mlačno vodo do čistega izperemo. — Pletenine nikdar ne sušimo obešene, da se ne pretegnejo, temveč jih v njih pravi obliki razgrnemo na poševno stoječo ploskev, da se odtečejo in osuše. Če je pletenina v več barvah in se barve razmakajo, podložimo v stan in v rokava stare brisače, da se barva ne izliva.

Helena K., Lj.

Na mizni plošče je odstopil furnir. Te nakaze ne boste mogli sami popraviti, tudi mizar najbrž težko drugače, kot da bo vstavil nov furnir. — Na pohištvo iz furnirja ne smemo nikdar postavljati mokrih ali vlažnih predmetov, ker je furnir na lesno podlago pritrjen s klejem, ki zaradi vsakršne vlage popusti. Helena K., Lj.

Poraba suhega graha. Zelo pogosto slišim, da ta in ona gospodinja ne vzame graha, ki ga dobi nakazanega na živilske karte. To se mi zdi zelo nespametno, ker vsebuje grah približno enak odstotek beljakovin kot meso, ki ga je da-

nes tako malo, da beljakovin naš organizem občutno pogaša. Da pa gospodarsko izrabimo vse hranilne vrednosti graha, ga moramo pravilno pripraviti. Na predvečer ga namočimo in kuhamo naslednji dan v vodi, kateri smo dodale nekoliko jedilne sode. Najlaže je prebavljiv pretlačen v juhi, pripravljamo ga pa lahko tudi v omaki, z rižem, s krompirjem, z makaroni, kot pire, zelo dober pa je tudi z oljem, kisom in čebulo kot solata. Laže je prebavljiv, če ga okisamo ali če ga uživamo skupno s kislim zeljem, kislo repo, sploh s kako kislo jedjo.

Helena K., Lj.

Vigrednicam in vsem bralkam priporočamo naslednja vprašanja:

Jedlina soda. Z jedilno sodo pospešimo pri kuhanju mehčanje stročnic, predvsem fižola. Ali morem v ta namen uporabljati jedilno sodo tudi pri drugih živilih, n. pr. Kolerabe, korenja itd. brez vsake škode za okus in izgubo redilnih vrednosti? — Za pojasnila se vnaprej zahvaljujem.

Antonija Z. iz Lj.

Kuhanje zelenjave. Nekje sem brala, da okus zelenjave vseh vrst in sadja občutno trpi, če se kuha v emajlirani, obkrušeni posodi ali aluminijasti posodi. — Ali mi more katera izmed dragih čitateljic o tem iz lastne skušnje kaj povedati? F. G.

Rumen ali bel koruzni zdrob. V naših krajih smo gospodinje vajene, da pripravljamo polento ali žgance iz rumenega koruznega zdroba. V zadnjem času se je pojavil na trgu zdrob iz bele koruze, ki je pri kilogramu nekaj lir cenejši od rumenega. Na splošno kupijo gospodinje rajši rumenega, češ da se bolj nakuha, da je okusnejši itd. Pred kratkim sem sama kupila nekaj kilogramov belega zdroba. Pripravila sem žgance oziroma polento, pa je bilo vse prav okusno in izdatno, prav tako kakor iz rumenega. Vendar bi pa prosila čitateljice oziroma uredništvo, da blagovoli posredovati pojasnilo, ali je kaj resnice na tem, da je bel koruzni zdrob kot hranilo manj vreden od rumenega in v kakem pogledu.

E. V. v Ljubljani.

Erscheint monatlich — izhaja mesečno. — Preis - cona L. 15.—. — Herausgeber - izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra cesta 80. — Schriftleiter - urednik Zora Poženel, Slomškova ulica 1. — Gedruckt von der Zadrúžna tiskarna in Laibach - Natisnila Zadrúžna tiskarna (Maks Blejec) v Ljubljani.